

ד"ר הלל אביחי, עורך דין ומגשר
(PhD. - International Relations)

טל: 08-6526508
נייד: 052-9770470
www.ex-court.co.il
info@ex-court.co.il

למקומות, היכון, רוץ:

מרוץ סמכויות כמציאות מנטרלת יצירת אמון בעיתות משבר בזוגיות

עו"ד ד"ר הלל אביחי

עקרון מרוץ הסמכויות מקורו בסמכות המקבילה הנחלקת בין בתי הדין הרבניים ובין בתי המשפט לענייני משפחה.

אמנם תחום נישואין וגירושין בישראל, נתון לסמכות בלעדית של בתי הדין הרבניים. ברם, סמכות מקבילה לנושאים מסוימים מתחום זה, ניתנו לערכאה האזרחית, בהמשך לחקיקת חוק בית המשפט לענייני משפחה-התשנ"ה(1995).

הכלל הנקוט הוא, כי אין בסמכותה של ערכאה א' לדון בנושאים אשר ערכאה ב' קנתה סמכות לדון בהם, למעט נושאים אשר הינם בסמכותה הבלעדית של ערכאה כזו או אחרת, כגון ענייני סידור גט, הנתון לסמכות בלעדית של בתי הדין הרבניים וכי עקרון כיבוד הדדי של ערכאות מהווה אבן יסוד בהתנהלותם של שתי הערכאות, הנעשית לעיתים במישורים מקבילים. לפישוט האמור לעייל: צד שבחר לפתוח בהליכי פירוק שותפות בבית משפט לענייני משפחה, ואגב כך כלל בתביעתו גם תביעות נוספות כגון: חלוקת רכוש, משמורת ומזונות, חסם בכך את סמכותו של בית הדין הרבני לדון בנושאים הללו. עם זאת, טקס הגירושין והענקת תוקף חוקי-הלכתי לגירושין, נמצאים בסמכותם הבלעדית של בתי הדין הרבניים, זאת מכורח הסמכות החוקית המעניקה להם ורק להם את מתן הגושפנקא להכיר בנישואין כשרים (כדמו"י) או בגירושין.

על פניו, נראה כי אין בכך פסול. דא-עקא, המציאות מכתובה הנחות יסוד נכונות או נכונות בחלקן, כמו גם לעיתים גם מצבים גרוטסקיים, המוצאים את ביטויים בלהיטות של צד אחד להיות הראשון ולהקדים את בן הזוג בפתחת הליכי גירושין, מתוך הנחה כי ישנה עדיפות לצד הזריז בהחלטתו היכן לקיים את ההתדיינות המשפטית-הלכתית.

תוצאות בעייתיות של מרוץ הערכאות :

- הסלמת והאצת הסכסוך המשפחתי - במקום לגשר ולפשר, הצדדים עסוקים בלהיות "נחשון בן עמינדב" (ובשפת העם: לא לצאת פראייר...) קרי: הראשונים במרוץ לזכות בערכאה הנוחה להם, דבר היוצר חשד וחשש תמידי אשר אינו תורם, בלשון המעטה, לחיי זוגיות
- מחלוקת בין ערכאות השיפוט וריבוי דיונים – מצב העשוי לא רק להסלים את הסכסוך בין הצדדים, אלא גם להתארכות ההליכים, לעיתים, על פני שנים.

הנקודות לעייל, מצאו את ביטוין לא אחת, במצבים גרוטסקיים, כגון בתיק אשר הגיע לפתחו של בג"ץ: האישה מגישה תביעה בבית המשפט לענייני משפחה. 15 דקות לאחר מכן(זו לא טעות: 15 דקות!) אח"כ, הבעל מגיש תביעה לבית הדין הרבני. הבעל אינו מודע לעובדה כי אשתו הגישה תביעה בבית המשפט למשפחה, האישה נמנעה מלתת לבעלה את כתב התביעה ושומרת אותו אצלה (בית המשפט מעביר את האחריות להעברת כתב התביעה לצד השני). שישה ימים לפני הדיון בבית הדין הרבני האשה מוסרת לבעל את התביעה.

העניין מגיע לפתחו של בית הדין הרבני הגדול. הבעל טוען כי לא ידע ועלתה שאלת הקדמת המועד מצד האשה ב 15 דקות, קרי: למי הסמכות כאן לדון בתביעה? בית הדין הרבני הגדול קבע:

1. שאם תביעות מוגשות באותו יום אז הסמכות צריכה להיות לצידו של הבעל כיוון שאם יש סמכות כרוכה אזי היא סמכות ייחודית לבית הדין הרבני, לעומת בית משפט לענייני משפחה ששם ישנה סמכות מקבילה ולכן לדעתו סמכותו חזקה יותר.
2. חוסר תום לב של האישה: יש לבדוק את כוונת הצדדים ותום הלב בבית המשפט לעניין המשפחה, כלומר ישנו חשש לחוסר תום לב בהשתיית כתב התביעה מצד האשה.

השאלה מגיעה לבג"צ, אשר הכריע הן לעניין סמיכות הזמנים, והן לעניין תום הלב, כדלקמן: אין אבחנה בין פער של דקות או שעות או ימים, אלא יש מבחן של זמן והוא אובייקטיבי ולא ניתן לאבחן בין סיטואציות שונות קרי: הראשון שהקדים-קנה סמכות בערכאה בה בחר להגיש. במקרה דנן- האשה הקדימה את הבעל, גם אם מדובר בפער של 15 דקות. אמנם דעתו של בג"ץ לא נחה משאלת חוסר תום הלב של האשה, ואולם דעתו ברורה: כיבוד ערכאות הדין חייב למצוא את ביטויו גם כאשר ערכאה א' קנתה סמכות בשל הגשת תביעה הגם כשמדובר בפער של דקות.

ההנחה הרווחת כי בשל עובדת קיומו של מרוץ סמכויות, הראשון שיוזם והראשון לבחור את הערכאה השיפוטית/הלכתית הוא זה אשר יזכה ליתרון על פני הצד השני. מציאות זו יצרה מצב אבסורדי בו כל צד עוד במהלך הנישואין עוסק בדילמה האם להיות הראשון לפנות

לערכאה אחת או שנייה ועל ידי כך ליצור יתרון על פני הצד השני. דעתי היא, כי בבסיס עקרון מרוץ הסמכויות טמונים זרעי פורענות. הידיעה והחשש של אחד מבני הזוג ממהלכיו של האחר עשויים ליצור מתחים מיותרים הפוגעים בזוגיות, אשר אמורה להיות מושתתת בראש ובראשונה על אמון הדדי.

לאחרונה נעשה ניסיון להתמודד עם כשל מרוץ הסמכויות, זאת ע"י חיוב הצדדים לקיים הליך גישורי טרם השחזת סכינים וניהול מלחמה בבית משפט. נוהל זה אשר היה אמור להיכנס לתוקף החל מחודש 9/2015, נדחה לעת עתה, וזאת על מנת לבחון את ההשלכות של חיוב הצדדים לקיים הליך מקדמי זה.

לעצם הרעיון של הליך גישור מקדמי יש יתרונות, אך רעיון זה אינו חף מכשלים:

1. האם ניתן לחייב את הצדדים לקיים הליך גישור, כשמלכתחילה הליך הגישור, במהותו, הינו וולונטרי?
2. האם הליך זה מתאים לכל סוגי הסכסוכים המשפחתיים? האם במקרה של אלימות פיזית או מינית, ניתן לחייב את הנפגע ליטול חלק בהליך גישור?
3. האם ניתן לחייב צד אשר נבגד ע"י הצד השני, לקיים הליך גישור?
4. כיצד ניתן להבטיח כי צד כזה או אחר אינו מנצל את חובת קיום הליך הגישור, למשיכת זמן ולנקיטת מהלכים שלא בתום לב??

אז מה הפתרון?

נראה כי הפתרון ההגיוני והישים ביותר הינו עריכת הסכם חיים משותפים טרום נישואין, כאשר בהסכם זה יוגדרו מראש ההליכים שהצדדים מתחייבים לקחת על עצמם, במקרה של רצון לסיים את קשר הזוגיות. הסכם שכזה מצמצם את הסיכוי לנקיטת מהלך חד-צדדי ע"י מי מהצדדים.

ולאו אשר נמצאים בעיצומו של משבר זוגיות ולא ערכו הסכם קדם-נישואין/חיים משותפים, מומלץ בחום לסיים את קשר הזוגיות בהסכם. גם אם אחד הצדדים נקט במהלך חד צדדי של פתיחת הליך משפטי, תוך ניצול של יתרונות (סובייקטיביים או אובייקטיביים) מרוץ הסמכויות, עדיין ניתן ליישב את המחלוקות בהסכם אשר עלותו הכלכלית מינורית בהשוואה למלחמת הכל בכל משפטית.

אלא מאי? כשהשתן והאגו עולים לראש, ההגיון יורד למכנסיים.
התוצאה? מלחמת התשה, קריסה כלכלית ומשקעים נפשיים ארוכי-טווח.
במקרה זה, חוכמת הבדיעבד אינה מסייעת לכסות את האובר-דראפט, ועם אגו
בטח ובטח לא משלמים משכנתא ומזונות...

למאמרים נוספים והרצאות: www.ex-court.co.il